

Hledání nové mateřské role

KAREN DE AHNA

Když to člověk náležitě zváží, uvědomí si, jak je nevýslovně těžké spojit pojem „matka“ v celém jeho obsáhlém významu s poměry současné doby. Navíc je třeba říci, že duch doby stojí a působí proti veškerému mateřství. Náš život je určován tempem a napětím stresujícího shonu, agresivním a často bezohledným úsilím jednotlivce prosadit se, lačně pragmatickým a chladným (oblíbené slovo dnes je „cool“) pohledem na to, co je užitečné, a sobeckým materialistickým chováním bez lásky.

V očekávání nastávajícího mateřství a údělu matky spočívá však požadavek něčeho úplně opačného, totiž aby klid, teplo a bezpečí vytvářely ochranu, aby se o dítě a jeho potřeby pečovalo z celého srdce. A tím vším aby prozařovala nesobeckost, vycházející z vědoucího tušení duševně-duchového dění při příchodu člověka na tento svět.

Dnešní mladé ženy porodí děti a velmi brzy z nich jsou vynikající organizátorky, jimž se daří ráno včas dopravit děti do školky, v poledne je vyzvednout, odpoledne je odvézt na hudební výuku, do baletu nebo na nějaký sport či ke kamarádům; později je zase vyzvednout. Mezitím nakoupí, doma si pospíší, aby bylo jídlo v poledne a večer na stole. Navíc ještě stihnou i mimořádné pochůzky jako lékaře, čistírnu, opravnu obuvi a podobně. Mnohé ženy zvládají k tomu všemu „bokem“ ještě i zaměstnání; pak ovšem odpadá polední „směna“. I když manželé a otcové dnes přispívají ke zvládnutí každodenních povinností, přece jen se málo změnilo na jejich postoji k rodině a sní spojeným povinnostem, jak ukázal nedávný průzkum. Takže většina práce spočívá i nadále na ženách.

S matkami to nikdy nebylo jinak. Jejich bytí určovala největší míra péče ve službě nejmilejším. Proti tomu se však téměř bojovně postavilo emancipační hnutí žen, které posunulo do středu zájmu „seberealizaci“ a vývoj autonomie žen. Každá žena měla rozvíjet své vlastní schopnosti a cíle ve stejném rozsahu, aký byl vždy samozřejmý pro muže, místo aby se obětovala při výchově dětí a péči o domácnost. Podle toho se ženy dalekosáhle zařídily. Když si kromě toho přejí mít děti, musejí je nejen donosit, porodit a živit, ale také se přednostně starat o jejich blaho a plnit všechny specifické mateřské povinnosti.

Žádná doba dosud neztěžovala úděl matky tolik jako současná. Vždyť nemáme ani „image“ matky, narozdíl od „image“ moderní mladé ženy. Známe maminky-pečovatelky, denní maminky či maminky na hlídání, ale obraz toho, jak by měla dnes vypadat opravdová matka a jaká by měla být - zvláště když jí její děti oslovují křestním jménem - je stále vybledlejší. Člověk se nemůže divit, že se ženy dostávají do velké duševní nouze, když jsou sevřeny mezi samozřejmými nároky na mateřskou péči a těžkostmi seberealizace. Tento jejich stav je o to horší, že ani nedovedou pojmenovat to, co tak těžce leží na dně jejich duše. Tato ústřední problematika skutečně patří do oblasti nepojmenovatelného, zvláště s mateřskou láskou spojený tlak očekávání, že tu onen cit k dítěti samozřejmě a přirozeně bude.

Pojem MATKA je prostoupen touhou, hluboce usazenou v každém z nás, po bezpodmínečné lásce, která se kolem nás rozprostře jako křídla kvočny spolu s nekonečným porozuměním, shovívavostí a neustálou pohotovostí pomáhat, prostě být tady; je to stav blízký stavu povznesení v Bohu. Proto mohl Erich Fromm říci, že mateřskou lásku lze na základě její nezištnosti a nesobeckosti chápat jako nejvyšší způsob lásky a jako „nejsvětější emocionální vztah“¹. Vychází se přitom z předpokladu, že tyto pocity se dostávají samy, z přirozené povahy ženy, že vystupují z nějakého prainstinktu. A kdo takové nejsvětější spojení nepocítuje, je nepřirozený, něco jako zrůda.

Ve skutečnosti se však také stává, že matka své dítě nemiluje od samého začátku a „zcela přirozeně“, nýbrž že k němu má cizí, emocionálně neutrální postoj. To pak způsobuje velké

leknutí, ženy cítí vinu jako někdo, kdo zklamal, a navíc se ocitají v bolestném osamocení, protože se neodvažují o svém problému s nikým hovořit. Tím spíše hrají šťastnou matku

O co se tady jedná? Dnešní člověk odrostl své božské přirozenosti a není už schopen spoléhat se na své zdravé instinkty. Známe to sice z jiných oblastí života, ale jak pevně to máme ve vědomí? Čteme dnes o ženách, které vědomě nechávají své děti hladovět nebo jim způsobují taková zranění, že se děti bolestí ukřičí k smrti! Každému normálně cítícímu člověku stydne přitom hrůzou krev v žilách. Ale z nějaké normálnosti nemůžeme už samozřejmě vycházet, vždyť nežijeme v normální době.

Navíc musíme chápat, že se dnešní vztahy člověka na jeho cestě k individualitě a svobodě nutně osamostatnily a nepodléhají již „přírodě“ či „pokrevnosti“ - a ani jim podléhat nemají - nýbrž vedení prostřednictvím jednotlivce. Abychom dospěli k já, musíme projít egoismem, a abychom mohli zcela nově uchopit a utvářet myšlení, cítění a chtění, musí se tyto duševní schopnosti osvobodit od dosavadních vazeb.

V naší době všeobecně pocíťovaný nedostatek lásky bude nakonec východiskem k možnosti rozvíjet novou schopnost lásky. Budou ženy v tomto ohledu průkopnicemi v důsledku svého předchozího osvobození ze starých vztahů v rodině (toho, co se mužům v žádném případě stejným způsobem nepodařilo)? Potom bude cílem rozvíjet novým způsobem lásku k druhému člověku, ano přímo se jí učit na základě takového vnímání, které daleko přesáhne spontánní sympatie a antipatie vycházející z vlastních náklonností, a objevovat tak vlastní podstatu. Tato láska bude naplněna úctou k lidskému bytí, jedinému svého druhu, které se projevuje v druhém člověku, a otevře k vlastnímu dítěti zcela jiný vztah, než byl ten, který byl určován narcisisticky zbarvenou vazbou na vlastní tělo a krev.

Nejen matky, ale všichni v této době, která staví vývoj osobnosti jednotlivce do středu dění, stojíme před úkolem rozvíjet schopnost lásky. Možná, že jsou to hlavně matky, které jsou zvláštním způsobem povolány ukazovat cestu.

Je tu ještě něco jiného, co mnoha ženám ztěžuje, aby se ve své roli matky cítily dobře. Ony trpí latentním pocitem viny, neboť kolem nich neustále zůstávají věci nedodělané a věci, které mohly udělat lépe. Tady se může projevit něco, co se prikazuje ještě jiným způsobem jako „nevyslovitelné“, protože to spočívá hluboko v nevědomí: ženy mají pocit, že přes své tak vynikající zásluhy manažerek rodiny určitou oblast zanedbávají nebo z ní odcházejí s nepořízenou, a že tímto nedostatkem trpí nejen děti, ale i ony samy. Žijí potom s pocitem, že to, co udělaly, přece ještě nemůže být všechno!

I když je dnes obraz matky hluboce zastíněn obrazem samostatné sebevědomé moderní ženy, přece jen prožívají ženy během svého „očekávání“ a při příchodu dítěte existenci sil, svědčících o jiné realitě než je ta, na niž jsme zvyklí: už když matka poprvé spatří novorozence a vezme je do náručí, dotkla se duchového světa. A jaké předtuchou naplněné rozechvění se u ní dostaví při pocítění prvních pohybů

1 Erich Fromm: Umění milovat, Praha 1996-99

dítěte, které se ohlašuje nejen jako „plod těla“, nýbrž jako bytost, jako samostatný člověk!

Patří k pozoruhodným situacím ženy, která se stává a je matkou, že tvoří most mezi fyzickým a duchovním světem bez ohledu na to, jestli si to uvědomuje nebo ne. Ze sil pozemského těla se vytvořilo tělo, z duchového světa do něj vstupuje bytost dítěte. Tato událost se zjevuje v moderní každodennosti jako anděl zvěstování kdysi u Marie a to poselství může způsobit leknutí, zmatek, dokonce i odpor, nebo také může jednoduše zaniknout v šedi normality.

A přece takové zážitky nepominou beze stopy. Troufám si přinejmenším tvrdit, že většina matek, tak jako tak k tomu i svou konstitucí víc uzpůsobených než muži, dostává z prožitků

vlastního těla skryté vědění o neobyčejných souvislostech, díky nimž jsou spojeny se svým dítětem a jež se skrývají za obecným lidským bytím. Podaří-li se toto skryté vědění probudit k životu se zřetelem k dítěti a jeho vývoji, ale též se zřetelem k lidskému společenství a jeho úkolům, může se vyvinout mateřský cit, který překlene propast mezi všedním světem a silami působícími v duševnu tam, „kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém“, tedy mezi pozemským a duchovým světem.

Vynaložením intenzivního úsilí o realizaci myšlenky ženy-matky směřoval německý antroposof Manfred Schmidt-Brabant k tomu, aby se rodina opět stala ohniskem lidského vývoje, místem, z něhož můževycházet to, co společnost celkově potřebuje: láska a svoboda. „Zde v malém má začít to, co se musí obnovit.“² Žena-matka má stát tam, „kde se něco musí dát do pohybu, nemá-li veškerá civilizace a kultura zaniknout“.³

Netrapme se tedy nad zánikem někdejší mateřskosti o nic víc, než se trápíme nad vypadnutím mléčných zubů. Je načase utvářet novou mateřskost, která naplní žádoucí starost o blaho dítěte z vědomí, že se v člověku setkávají nebe a země, i z takové lásky, která počítá s duchovým původem každého z nás. Čím více žen si bude vědomo tohoto nevyhnutelného kulturního impulsu, tím lépe se podaří najít k tomu náležité životní formy.

Z časopisu Die Christergemeinschaft, 5/2 002
Z němčiny přeložila Eva Oliveriusová.

² Manfred Schmidt-Brabant: Spirituální základy práce ženy-matky, Hranice 2002, s. 28
³ tamtéž, s. 72